

On uskallettava heittäytyä

Elämä ihmisessä ei vanhene, olipa hän nuori tai vanha, sanoo Taina Semi. Työ dementiakodin toiminnanjohtajana on hänelle jatkuva seikkailu, mahdollisuus tutkia ihmeistä lumoavinta, ihmisen salaisuutta.

Taina Semi

Tunnelmallinen vinttikamari täyttyy äkkiä toivosta, kun Taina Semin, 42, kännykkä alkaa soittaa **Charles Chaplinin** sävellystä *Smile*. Melodia paljastaa espoolaisen Opri ja Oleksi -dementiakodin toiminnanjohtajan elämänasenteen: vastoinkäymiset eivät koskaan kestä ikuisesti. Tärkeintä on tehdä asioita sydämellä, onni seuraa kyllä perässä.

Yksitoista vuotta sitten makulatuuripaperille syntynyt unelma omasta hoiva-alan yrityksestä kasvoi ensin tavoitteelliseksi visioksi ja lopulta todellisuudeksi. Tänäpäin Semin johtamassa hoitoyhteisössä eletään rikasta arkea kodikkaassa, turvallisessa ja virikkeellisessä ympäristössä. Taikasanoina ovat aika, luovuus ja läsnäolo, jotka ovat toiminnan punaisena lankana myös kaksi kuukautta sitten käynnistyneessä Villa Lyhde Oy Dementiakeskuksessa, jota Taina Semi luotsaa yhdessä **Maija Käyhdy**n kanssa.

Hoiva-alan yrittäjien pioneereihin lukeutuva Taina Semi on joutunut tekemään unelmansa eteen pitkän ja raskaan urakan. Taakkaa ovat vuosien saatossa jakaneet niin perhe kuin henkilökuntakin, jota johtaja kutsuu huipputiimiksi. Työntekijöiden myötäeläminen tiukkoina hetkinä on antanut energiaa jatkaa taivalta. Voimia on haettu myös kesämökiltä, jonka maisemallisia aarteita Semi on tallentanut kameralla. Lisäksi potkua elämään antavat opiskelu, teatteri, kirjat ja korvapuustit.

Elämänasenne: rohkeus ja herkkyys

Taina Semin kassi pursuaa papereita, joiden joukosta hän poimii listan menestymisen avaintekijöistä. Ensimmäisinä ovat rohkeus ja intohimo; sanoja, jotka Semi voisi teettää vaikka omaksi huoneentaulukseksi. Ilman uskallusta ja hehkuvaa paloa unelma omasta hoivayhteisöstä tuskin olisi toteutunut. Yksityisyrittäjäksi ryhtymistä edelsi kunnallisella puolella hankittu 12 vuoden kokemus perushoitajana.

- Lapsena haaveilin näyttelijän ammatista. Opettajanani toimi kansakoulussa **Aino Leinonen**, joka kannusti oppilaita luovaan ilmaisuun. Kiinnostukseni teatteriin ja erilaisten ilmaisullisten menetelmien käyttöön juontaa noilta vuosilta. En osaa selittää, miksi päädyin hoitoalalle, mutta valitsemani tie on osoittautunut oikeaksi ratkaisuksi. Työssäni olen voinut toimia niin näyttelijänä, ohjaajana, käsikirjoittajana kuin tuottajanakin.

Valmistuttuaan Mikkelin sairaanhoito-oppilaitoksesta Taina Semi sai kuulla saaneensa huippupisteet psykologisissa testeissä. Tänäpäin, 21 vuotta ja monta kokemusta myöhemmin, hän korostaa sosiaalisten vaistojen merkitystä hoitotyössä. Herkkyys aistia tunnelmia toisessa ihmisessä auttaa ymmärtämään dementoituneiden ihmisten maailmaa. Semi lainaa kirjailija **Fjodor Dostojevskia**, joka muistuttaa ihmisen olevan salaisuus.

- Jos koko elämäsi ajan ratkot tuota salaisuutta, et voi sanoa käyttäneesi aikaasi hukkaan.

Periaate: kun yksi ovi sulkeutuu, toinen avautuu

Menestymisensä kulmakiviksi Taina Semi nimeää kolme asiaa: tieto, osaaminen ja tahto. Kun hän runsas kymmenen vuotta sitten ryhtyi selvittämään yksityisen hoivayhteisön toiminnan mahdollisuuksia, hän huomasi olevansa kartoittamattomalla alueella. Oman yrityksen perustaminen vaati myös rahaa. Taina Semi teki miehensä kanssa uhkarohkean päätöksen ja realisoi kaiken omaisuutensa.

- Myimme omakotitalomme ja huonekalut. Jätimme itsellemme vain rakkaimmat levyt, kirjat, vuoden 1965 Cadillacin ja kuluneet nahkatakit. Talon hyvästeleminen oli meille molemmille herkkä hetki. Viimeisenä tekonaan mieheni löi kättä talolle, kuin ystävälle. Silloin tunsin vahvasti, miten vanha oli jäämässä taakse ja edessä alkaisi jokin uusi vaihe. Se opetti, miten elämän käännekohdissa on vain uskallettava heittäytyä, niin pelottavalta kuin vanhan ja tutun

hylkääminen tuntuukin. On luotettava siihen, että jotakin muuta tulee tilalle.

- Kaksi ensimmäistä vuotta olivat todella vaikeita, sillä yritys ei käynnistynytkaan suunnittelemani tavalla. Valjastin kaikki taitoni käyttöön, myin leipomiani pulliakin saadakseni vuokran maksetuksi. Mieli mateli välillä maton alta eikä asiakkaita ollut, mutta luotin siihen, että jonakin päivänä puhelin pirahdaa.

-Totta kai tiesin ottaneeni riskin, mutta asian todellista merkitystä ei ymmärrä, ennen kuin on riskin kanssa kasvotusten. Meillä menivät lapsilisätkin yrityksen ylläpitämiseen. Mieheni paiskoi pitkiä päiviä, jotta olisimme pärjänneet. Ensimmäisen palkkani, 2000 markkaa, nostin heinäkuussa 1996. Yritys oli silloin toiminut kaksi vuotta.

Toivon palauttajat: myötäelävät ihmiset

Perhettään Taina Semi kiittää horjumattomasta tuesta. Erityisesti hän kehuu puolisoaan, joka on jaksanut uskoa vaimonsa näkyyn. Myös lapset, 17-vuotias **Mikko** ja 13-vuotias **Anna-Eveliina**, ovat laittaneet itsensä likoon äidin unelman puolesta. Yksi alkuvuosien ikimuistoisimmista hetkistä oli se, kun kaksikko asettui tien varteen laulamaan **Junnu Vainion** *Kotkan poikii ilman siippii...* Edessään heillä oli äidiltä lainattu paistinpannu kolikoita varten.

- On tärkeää, että ympärillä on ihmisiä, joiden kanssa voi keskustella, jakaa ja peilata omia näkemyksiä. Espoon Uusyrityskeskukseen yritysneuvojana toiminut **Börje Forsman** on sellainen. Toinen merkittävä kohtaaminen oli **Viljo Ratian** kanssa. Tutustuin häneen, kun dementia koti vielä sijaitsi Espoon Puolarmaalla. Viljo kertoi Marimekon synnyttämisestä ja alkuvuosien vaikeuksista. Hyvästellessämme hän tarttui minua kädestä ja sanoi: ”Sinä, tyttö, tulet menestymään. Näen sen silmistäsi.” Se tuntui todelta hyvältä. Miten joillakin ihmisillä voikaan olla aito kannustamisen taito. Myös kirjanpitäjäni **Kirsti Kekki** on ollut minulle korvaamaton apu.

Voimanlähde: luova ilmaisu

Dementiatyöhön liittyy Taina Semin mukaan paljon myyttisiä uskomuksia ja ennakkoluuloja, erityisesti dementoituneiden ihmisten taitoja ja ymmärrystä kohtaan.

- Dostojevskin ajatus ihmisestä salaisuutena pätee dementiatyöhön, koska siinä pyritään ratkomaan dementoituneiden ihmisten salaisuuksia tavalla, joka mahdollistaa hyvän elämän toteutumisen jokaisen henkilökohtaisella tasolla. Musiikki, draama, kuvallinen ja liikunnallinen ilmaisu ovat hoitotyössämme tärkeitä. Niiden avulla on mahdollista lähestyä vaikeita asioita. Mikä parasta, hoidon virikkeellisyys ja elämyksellisyys vähentävät unilääkkeiden ja rauhoittavien lääkkeiden käyttöä.

Lokakuun 15. päivänä saa ensi-iltansa Opri ja Oleksin uusin voimainponnistus, *Kirkas maailma* -draamaprojekti, jonka myötä dementiakodin olohuone muuttuu teatteriksi.

- Näyttelijä **Pauli Poranen** on vuoden aikana kuunnellut asukkaidemme elämäntarinoita, joiden pohjalta hän on tehnyt käsikirjoituksen. Rahan ja inhimillisten arvojen välistä ristiriitaa kritisovan näytelmän on dramatisoinut **Pirkko Saisio**, ja sen ohjaa **Jyrki Lehtinen**. Porasen lisäksi siinä esiintyvät näyttelijä **Juha Svahn**, hoitokotimme asukkaat sekä kaksi hoitajaa, itsekin harrastajateatterissa toiminut Taina Semi kertoo onnellisena.

- Teatteri opettaa analysoimista ja ryhmässä toimimista. Samalla se on löytöretkeilyä itsen. Käytämme luovia metodeja myös henkilökunnan työnohjauksessa, jossa puretaan muun muassa kuoleman kohtaamiseen liittyviä pelkoja ja ahdistuksia. Käymme läpi, miten omaisia lohdutetaan ja muistelemme yhdessä edesmenneitä asukkaita. Myös hoitajalla on lupa surra ja osoittaa tunteensa, onhan kyse ystävistämme. Kuolemantapauksen sattuessa emme koskaan luovuta vainajan huonetta heti seuraavalle asukkaalle.

Venyvä resurssi: aika

Viitisen vuotta Taina Semi teki lähes ympäröityinä päiviä, vain kesäisin hän piti kahden viikon kesäloman.

- Olen työskennellyt jaksamiseni ääri rajoilla. Mutta nyt voin muuttaa tapojani ja panostaa oman ajan hallintaan. Itsestä huolehtiminen on tärkeää, koska liian väsyneenä ei pysty auttamaan muita. Myös ideat kuihtuvat.

Vaikka töitä on dementiakodissa riittämiin, kiire on Opri ja Oleksissa julistettu pannaan.

- Inhimillinen osaaminen näkyy ennen kaikkea hoitotoimintoja ja perusasioita tehdessä.

Käytännössä se tarkoittaa kiireettömyyttä, kykyä olla läsnä tässä ja nyt, kuunnella ja kohdata toinen ihminen. Kun ollaan hoitamassa Maijaa, niin ei olla jalka oven raossa menossa Villeä hoitamaan. Sujuvan työrytmin löytäminen vaatii suunnitelmallisuutta ja organisointitaitoa. Jos voimat ehtyvät, sen voi sanoa ääneen, sillä aina löytyy joku, joka jaksaa.

Voimien hallintakeino: jaettu johtajuus

Opri ja Oleksin henkilökuntaan kuuluu yksitoista vakituista työntekijää, lisäksi dementiakodissa työskentelee sijaisia ja keikkatyöläisiä. Tavoitteet luodaan yhdessä, kaikkia kuunnellen.

– Henkilökuntaa parempaa konsulttia ei ole olemassakaan. Olen ylpeä voidessani sanoa, että hoitoyhteisömme henkilöstö on todellinen huipputiimi, jonka jäsenet suhtautuvat asioihin avoimesti, uteliaasti ja suvaitsevaisesti. He ovat motivoituneita ja haluavat tehdä parhaansa, jotta yhteisömme menestyisi. Kukin hoitajista työskentelee vuorollaan hoitotyön johtajana. Kun ihminen kokee työyhteisön omakseen, hän myös sitoutuu siihen, millä on valtava merkitys onnistumisen kannalta.

Intohimo: opiskelu

– Opiskelu on minulle tavaton voimavara. Valmistumiseni jälkeen olen joka vuosi kouluttanut itseäni lisää. Missä ikinä liikkunkin, tarkkailen ympäristöäni ja mietin, miten voisin hyödyntää näkemääni omassa työssäni. Tällä hetkellä opiskelen Turussa yliopiston täydennyskoulutuskurssilla Kuvat ja tarinat työyhteisön kehittämisessä ja henkilökohtaisessa valmennuksessa. On kuin olisin tullut kotiin! Olen saanut paljon niin omaan elämääni, työyhteisön kehittämiseen, johtamiseen kuin asukkaiden luovan toiminnan ryhmiinkin.

Tunteiden purkupaikka: leikekirjat

– Kirjoittaminen on minulle hyvin tärkeää. Olen lapsesta asti pitänyt päiväkirjaa. Neljätoista vuotta sitten ryhdyin tekemään leikekirjoja, joihin olen koonnut itseäni puhuttelevia kuvia ja tekstejä, kirjoittanut ajatuksiani ja niiden kautta havainnoinut omaa kasvuaani. Kollaasi-idean leikekirjoihin sain kirjailija **Veijo Mereltä**, joka eräässä esseekokoelmassaan kertoo tästä itseanalyysin keinostaan. Hän on tehnyt leikekirjoja jo 1930-luvulta lähtien.

Kirjoja Taina Semi kertoo kantavansa aina mukanaan.

– Yksi lempikirjailijoistani on **Paulo Coelho**. Sain äidiltäni lahjaksi hänen teoksensa *Veronika päättää kuolla*, joka teki minuun suuren vaikutuksen. Löysin internetistä Coelhon sähköpostiosoitteen ja päätin kirjoittaa, millaisia ajatuksia hänen kirjansa herätti minussa. Viestini loppuun liitin erään asukkaamme tekemän runon: Kun sielu oppii viheltämään, se saa orkideat kukkimaan. Kolmen päivän kuluttua sain kirjailijalta vastauksen, jonka hän päätti sanoihin: Ympäröiköön rakkaus sinua missä ikinä liikutkin. Sain siitä niin valtavasti voimia, että kirjoitin kolme vuotta työn alla olleen kirjani valmiiksi kolmessa kuukaudessa.

Köyhän taivaspaikka: kesämökki

Yksi Taina Semin tärkeimmistä tukiasemista sijaitsee Sorsakoskella. Veden äärellä kohoava kesämökki, köyhän taivaspaikka, kuten hän itse sanoo, on Semin perheen lataamo. Viime aikoina mukana on ollut myös uusi hankinta, järjestelmädigikamera.

– Valokuvaamisesta on tullut minulle rakas harrastus. On ihanaa liikkua luonnossa, uppoutua alati muuttuviin maisemiin ja tallentaa luonnon ihmeitä. Kun säät käyvät keinoiksi, siirryn kuntosalille. Erityisesti pidän cross training -harjoittelusta.

Taina Semi liittyi tänä syksynä Painonvartijoihin tarkoituksenaan karistaa ylimääräiset kilot. Vaikka hän aikoo jatkossa tarkkailla ruokavaliotaan, arkeen mahtuu myös herkkuhetkiä.

– Viisi palaa Fazerin sinistä kuuluu päivittäiseen elämään. Myös juustot ovat intohimoni, mutta niiden määrää minun täytyy vähentää. Sen sijaan korvapuustista en luovu! Lähes joka aamu toistan saman rituaalin: piipahdan tuttuun kahvilaan, tilaan kahvin ja korvapuustin ja luen iltapäivälehden läpi. Sen jälkeen olen valmis kohtaamaan maailman.

Taisteluun nostattava asia: inhimillinen arki

Taina Semi kertoo protestoineensa uransa alkuajoista lähtien tehtäväkeskeistä hoitokulttuuria vastaan. Hoiva-alalla työskenteleviä hän kehottaa samastumaan potilaan rooliin ja pohtimaan, miltä itsestä tuntuisi, jos hoitaja tyytyisi työssään vain tekemään tekniset temput.

- Dementiayhteisössä arki koostuu toistoista, rutiineista ja ilmapiiristä. Olennaista on toteuttaa päivittäiset askareet niin, että yhteisön arjesta syntyy inhimillinen ja elämänmakuinen. Ilon ja elämysten tuominen asukkaiden arkeen esimerkiksi muistoja synnyttävien esineiden avulla ei vaadi valtavia taloudellisia investointeja, vain halua ja mielikuvitusta toimia ihmisarvoisen elämän puolesta.

Hoito- ja elämänfilosofiansa Taina Semi on taltioinut omakustanteena julkaisemaansa kirjaan *Ihmetekoja kaapista löytyvillä aineksilla*. Toukokuussa ilmestynyt teos tarjoaa kannustavia ja puhuttelevia esimerkkejä johtajuuden ja hoitotyön kehittämiseen sekä ihmisten kohtaamiseen arjessa.

- Hoiva-alan yrittäjänä toimiminen on minulle elämäntapa. Tiedän toteuttaneeni tärkeinä pitämiäni asioita ja toivon, että yhteisömme esimerkki kannustaisi muitakin uudenlaiseen ajatteluun ja haluun kehittää suomalaista hoiva- ja sosiaalia.

Eija Mäkinen
toimittaja@taivaannapa.net